

Environmentální aspekty mořských ryb ve výživě**Ryby ve výživě**

Ryby představují pro téměř miliardu lidí¹ základní zdroj příjmu živočišných bílkovin (Kuna, 2006: 253). V současnosti se stává součástí „zdravého“ moderního jídelníčku hlavně ryba mořská. Nahrazuje tak konzumaci místních sladkovodních druhů. Odborníci na výživu doporučují svým obézním pacientům častou konzumaci (většinou mořských druhů) ryb. Ryba se tak stává samozřejmou součástí redukčních diet. Mořské ryby jsou součástí „luxusního stravování“, a to často ohrožené druhy. I řada lidí nekonzumujících hovězí, vepřové či kuřecí maso si rybu dá. Dnes se již mluví o špatných podmínkách farmářsky chovaných zvířat, nehumánní způsob zabíjení např. tuňáků reflektuje však pouze pár vědců. Může to být dáno tím, že ryby „nekřičí“, a proto se zdá, že ani netrpí.

Vliv techniky na podobu mořského rybolovu

Za posledních 50 let rybolov radikálně změnil podobu, obdobně jako zemědělství, zprůmyslněl. V poválečném období nastal vedle rapidního světového populačního růstu² rychlý rozvoj elektroniky a strojínského průmyslu. Obojí mělo na rybolov zásadní vliv. Začaly být využívány silné lodě a vlečná lana pro zvyšování úlovků. Po vlečných lanech zůstává v mořích spoušť. Hubí se ryby, které nebyly cílem rybolovu³, z mořského dna jsou strhávány korály a celková biodiverzita vod klesá. Technologie měly vliv i na široké rozšíření exportu mořských ryb. Musela být vyrobena chladicí zařízení, která umožní dříve neuskutečnitelný převoz čerstvých ryb z přímořských oblastí do vnitrozemských oblastí např. pro výrobu stále oblíbenějšího sushi. V současnosti se kvůli zvýšení klesajících úlovků oblíbených druhů, hlavně tuňáků, začaly používat satelitní snímky, aby „žádná ryba neunikla“.

Dopady mořského rybolovu

¼ mořských úlovků tvoří 8 druhů ryb (např. treska, tuňák). Masové lovení těchto ryb většinou nerespektuje kvóty, jaké je možné vylovit, aniž by došlo k porušení schopností reprodukce. Zatímco jejich počty rapidně klesají, přemnožují se organismy, kterými se tyto lovené druhy živily, a stabilita mořských ekosystémů se postupně snižuje. Kromě přírodovědných důsledků vznikají s průmyslovým rybolovem dopady sociální. V Senegalu se vyloví 3 % světových úlovků žádaného tuňáka. Senegalská vláda pronajímá své vody na rybolov evropským státům. Ty využívají moderní účinnou techniku a zůstává po nich „mrtvé moře“. Statisíce tamějších lidí závislých na stravě z moře vyráží na rybolov v malých lodích takřka zbytečně. V důsledku hmotné nouze se pak snaží o emigraci do Evropy (parafráze z dokumentu *Mizející ryby*). Fair Trade získává více a více příznivců, na čemž má svůj podíl vědomí konzumentů o tom, že nevykořisťují dodavatele z rozvojových zemí. Kdyby obyvatelé bohatých zemí věděli o sociálních dopadech konzumace mořských ryb, podle mého názoru by to část konzumentů od nákupu problematické potraviny odradilo.

Korporace

Svou (negativní) roli na stav ryb v mořích hrají průmyslové korporace. Kriticky ohrožené druhy by se na talířích v sebeluxusnějších restauracích objevovat neměly. Např. u modroploutvého tuňáka se to ale děje běžně⁴. I když je jeho rybolov oficiálně regulován, kvůli jeho značné oblibě v Japonsku i jinde po světě je systematicky vylovován. Významnou roli v tom hraje společnost Mitsubishi, která vyvíjí co největší chladicí boxy a specializované lodě pro jeho lov. Je obviňována z jeho masivního

¹ Zejména z rozvojových zemí

² K roku 1950 se udává počet obyvatel 2,5 mld., do roku 2005 počet vzrostl na 6,5 mld. (Zdroj: [1]). Pro srovnání: celková produkce světového rybolovu byla v roce 1950 zhruba 20 milionů tun. Do roku 2003 vzrostla na 98,6 milionů tun (Zdroj: FAO Fishery Statistics)

³ Podle odhadů ročně uhynie 1 milion delfinů a kytovců, dále tuleni, mořské želvy a miliony mořských ptáků. Např. jedna tchajwanská flotila během 3 měsíců v Indickém oceánu zahubila 7000 vorvaňů, kteří ani nebyli cílem rybolovu (Kuna, 2006: 255).

⁴ Při současném tempu lovu bude podle informací z dokumentu *Mizející ryby* komerčně vyhuben v roce 2012

slovování a skladování. Až bude poslední kus vyloven, jeho cena rapidně vzroste, protože některé klasické druhy japonských jídel se dělají pouze z této ryby, a lidé ji budou ochotni platit.

Globální pohled

Globalizace rybolovu v důsledku znamená, že málokterý konzument ví (obzvlášť když si rybu dává v restauraci), kde a jak byla ulovena a zda není daný druh ohrožen. Tempo světového rybolovu neumožňuje přirozené obnovování zdrojů. Řešení by se mělo hledat jak na globální, tak lokální úrovni. Pokud se nezačne jednat, vyhubení všech hlavních lovených ryb nastane kolem roku 2048 (*Mizející ryby*, 2009). Když se rybolov zhroutí, bude to nezvratné. Pro státy závislé na tomto odvětví to bude mít vážné dopady. Vzhledem k novým kvalitám ohrožení lidstva přestává platit logika kompenzace škod a měl by ji nahrazovat princip prevence a odvrácení nebezpečí. S neefektivností politického konání roste ohrožení a s ním bída občanů (Beck, 2008). Italská, francouzská, čínská i jiné další vlády zatím ignorují porušování kvót při rybolovu. Ve světovém finančnictví se v důsledku šoku z krize dospívá k závazným globálním rozhodnutím. Síla světové politické moci však sahá jen potud, kam sahá mediální pozornost vůči globálním nebezpečím (Beck, 2008). Světová média zatím rybolovu větší pozornost nevěnují; řešení problémů strojírenství a bank je v době krize upřednostňováno.

Lokální pohled

Pokud se vyloví všechny trhem žádané ryby, země, kam se ryby exportují, to bez nich zvládnou. Začnou využívat své místní druhy sladkovodních ryb, které mají stejně kvalitní maso. Bída nastane v zemích, kde je mořská ryba tradiční obživou a obyvatelé nemají jinou alternativu. Jako prevence proti tomuto nebezpečí by mohlo být směřování lidí z bohatých zemí k tradičním zdrojům potravy⁵. Decentralizace světového obchodu a návrat k místním zdrojům a trhům by neřešil jen problém materiální, ale podle Kellera by to otevřelo prostor pro rozvoj sociálního prostředí regionů (2005: 123).

Luxus jako řešení?

Poptávku po mořských rybách by mohli snížit konzumenti informovaní o dopadech rybolovu a způsobu nakládání s ještě živými rybami - tím, že budou kupovat ryby regionální místo dovážených a mnohdy ohrožených druhů. Jídlo je od jakživa spojováno s luxusem⁶. Pro luxus je však klíčové právě omezené množství dané věci. Konzumenti exkluzivních jídel si právě díky tomuto omezenému množství zvyšují společenský status. Luxus však může být spojován i s nemateriálními hodnotami. Nejen s fyzickou stránkou lidské podstaty, ale i přínosem duchovním, potěšením a radostí. Stravování v exotických restauracích je všeobecně považováno za luxus díky médiím. Luxusním však intuitivně vnímáme i veřejně neprezentované záležitosti. Luxusem se tak může stát kuchyňský ekologický luxus spojený s manuálními dovednostmi, respektováním původu potravin a jejich přírodní podstatou (Librová, 2003: 180). Řešení problémů mořského rybolovu by tedy alespoň částečně mohlo plynout ze sebeomezení elitních konzumentů, kteří by se přeorientovali na ryby sladkovodní a regionální. Při typické vlastnosti luxusu, „prokapávání“, by pak mohlo dojít k přenesení této skutečnosti na širší vrstvy společnosti.

⁵ V ČR by tak mohl posloužit např. projekt Ryba domácí, které má za cíl upevnit ekonomickou situaci českého rybářství

⁶ Např. Indiánské potlače, šlechtické hostiny

LITERATURA

BECK, U. *Výjimečný stav*. Respekt 45, 3.-8. Listopad 2008.

KELLER, J. *Až na dno blahobytu*. Praha: EarthSave, 2005. ISBN: 80-903085-7-0.

KUNA, Z. *Světový potravinový problém a vodní zdroje*. 2006. ISBN: 80-213-1531-8.
Dostupné online: www.agris.cz/etc/textforwarder.php?iType=2&iId=152656

LIBROVÁ, H. *Vlažní a váhaví*. Brno: Doplněk, 2003. ISBN: 80-7239-149-6.

FILMOVÝ ZDROJ

MIZEJÍCÍ RYBY (Charles Clover & Rupert Murray). Velká Británie, 2009.

INTERNETOVÉ ZDROJE

[1] U. S. Census Bureau

<http://www.census.gov/ipc/www/idb/worldpopinfo.php> (6. dubna 2010)

[2] Projekt Ryba domácí, 2008.

<http://www.rybadomaci.cz> (7. dubna 2010)

[3] Jako zlaté rybky. Miliony za tuňáka, 2010.

http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/jako-zlate-rybky-miliony-za-tunaka_98912.html (8. dubna 2010)